

Posudok habilitačnej práce

Téma: „PREMENY SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI (sociálno-etické dimenzie)“

Autorka: Mgr. Viera Zozuláková, PhD.

Posudzovateľ: Prof. SUT. dr. hab. Aleksandra Kuzior, PhD., DSc.

1. Komplexnosť spracovania problematiky

Habilitačná práca Viery Zozulákovvej s názvom „**Premeny súčasnej spoločnosti**“ skúma nesmierne dôležitú problematiku týkajúcu sa globálnej spoločnosti v procese neustálych zmien vedúcich k utvoreniu udržateľnej spoločnosti. Moderná spoločnosť sa však stále mení a jej existencia v súčasnosti nie je udržateľná. Spoločenské zmeny sa dejú na takmer každej úrovni fungovania, no nie všetky krajiny a spoločnosti týchto krajín sa nachádzajú na rovnakej štartovacej čiare a preto sa procesy zmien rôznia. Autorka vo svojej habilitačnej práci venuje osobitnú pozornosť dodržiavaniu ľudských práv a tzv. environmentálnej spravodlivosti a negatívnym znakom fungovania modernej spoločnosti akými sú korupcia, chudoba, vojna, migrácia a spoločenské konflikty. Spoločnosti musia riešiť spoločenské i ekologické problémy súvisiace s degradáciou životného prostredia, nadmerným plytvaním, dezertifikáciou, nedostatkom pitnej vody a všeobecne s klimatickými zmenami. Autorka monografie prináša spôsoby ako sa vysporiadať s týmito problémami a zdôrazňuje fundamentálnu dôležitosť hodnôt, pričom poukazuje na možné alternatívy vývoja týkajúce sa sveta hodnôt, pretože tie zaujímajú najdôležitejšie miesto v správnom smerovaní vývoja. Monografia vznikla s podporou grantu č. APVV-16-0116 Agentúry na podporu výskumu a vývoja. Znovu je potrebné zdôrazniť, že skúmaná téma je nesmierne dôležitá z hľadiska vývoja moderných spoločností. Habilitačná práca významne prispieva do vývoja vedného odboru **etika**. Vedecko-pedagogické a organizačné úspechy Viery Zozulákovvej významne presahujú požiadavky na udelenie titulu docentky v habilitačnom konaní z oblasti etika.

2. Posúdenie náročnosti práce

Čo sa týka obsahu, habilitačná práca je premyslene zostavená. Teoretické východiská sú doložené mnohými zaujímavými príkladmi. Práca obsahuje hĺbkové analýzy hodnotovo-orientovaných spoločenských a ekologických fenoménov. Habilitačná práca Viery Zozulákovvej na jednej strane predstavuje dôslednú štúdiu súčasnej a neustále diskutovanej problematiky týkajúcej sa prežitia ľudstva na Zemi, a na druhej hovorí o forme spoločnosti, ktorá by mala byť výsledkom transformácie orientovanej na udržateľný životný štýl. Práca je dôkazom autorkinho zanieteneho prístupu k výskumu a vhodne zvolenej, najmä cudzojazyčnej literatúry z oblasti skúmanej problematiky. Zvolené literárne pramene preukazujú autorkinu dobrú orientáciu vo vedeckom diskurze autorov, ktorí sa zaoberajú problémami súčasnosti aj minulosti. Práca je logicky štruktúrovaná

a prináša aktuálny stav skúmanej problematiky. Ide o prínosný a hodnotný výskum súčasnej problematiky.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Výsledky habilitačnej práce obohacujú a rozširujú výskum vednej disciplíny etika. Majú aj vzdelávaciu a pedagogickú hodnotu. V prvom rade je hodnotná hĺbková analýza aktuálnych vývojových trendov a tipov ako žiť udržateľný život tak, aby ľudstvo zachovalo planétu Zem pre súčasné aj budúce generácie. Toto poslanstvo je nesmierne dôležité, pretože máme iba jednu planétu, na ktorej žijeme a vyvíjame sa – náš domov (oikos), v ktorom by sme mali byť hostitelia, zodpovední opatrovatelia, nielen zlodejskí vykorisťovatelia.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

Čo sa týka štruktúry, habilitačná práca je premyslene zostavená. Logické usporiadanie obsahu preukazuje rôzne peripetie súčasného sveta a vývoj súčasnej spoločnosti z rôznych hľadísk. Jazyk a štýl práce sú výrečné a vedecké zároveň. Autorka jasne prezentuje náročný vedecký diskurz a zároveň uvádza zaujímavé príklady prezentovaného obsahu.

Štruktúra práce je vhodná pre tento typ vedeckej práce. Habilitačná práca Viery Zozulákovvej s názvom „Premeny súčasnej spoločnosti (sociálno-etické dimenzie)“ pozostáva z troch (3) kapitol. Prvá z nich, „Spoločnosť v tranzitnom období“ reflektuje spoločnosť rizík a konzumu. Autorka poukazuje na to, že moderný svet žije v postmoderne. Dáva do pozornosti vznikajúci tzv. turbokapitalizmus, ktorý v kombinácii s relativizáciou hodnôt môže ohroziť celú globálnu komunitu. Rozvoj vedy, technológie a moderných technológií síce rozšíril priestor na slobodu, no za cenu určitej desocializácie. Spoločenské nerovnosti sa prehľbujú v globálnom merítku. Programy a plány udržateľného rozvoja s dôrazom na potrebu vykynoženía chudoby a eliminácie spoločenských nerovností nevykázali uspokojivé indikátory. Ekonomické a spoločenské nerovnosti sú výsledkom dlhodobého procesu, ktorý spustila kapitalistická ekonomika, ktorá vďaka vzniku globálnych trhov vytvorila modernú formu otroctva, pričom kapitál zostáva v rukách 1 % najbohatších ľudí na svete. Vo svete prebieha neustále plienenie obnoviteľných i neobnoviteľných prírodných zdrojov. Taktiež neexistuje žiadna generačná spravodlivosť akéhokoľvek druhu. Vo svete sa aj naďalej prehľbujú ekologické krízy. V rámci tohto fenoménu sa rodia idey a činy, ktoré môžu byť alternatívnymi konceptmi spôsobov vývoja spoločností. Autorka práce kompetentne a presvedčivo prezentuje rôzne pozície, okrem iného má na mysli aj nový paradigmu, rozširuje nové poznatky spoločnosti, nové hodnoty a nové postupy. Ide o prejavy novej spoločenskej revolúcie – zelenej revolúcie na všetkých úrovniach života pre celé ľudstvo. Autorka zdôrazňuje, že ľudstvo čelí obrovskej výzve vybudovať udržateľnú spoločnosť stavajúcu na princípoch spravodlivosti, spravodlivej redistribúcie prírodných zdrojov a kapitálu tak, aby zanikla chudoba. Odpovedá na otázky či a ako je takáto zmena možná. Autorka taktiež prezentuje zaujímavú sondu do pandémie Covid-19 s ohľadom na ekonomický a spoločenský kontext. V druhej kapitole autorka rozoberá koncept udržateľného znižovania rastu (tzv. degrowth) ako projekt radikálnej transformácie spoločnosti, ktorá si zachováva depolitizované demokratické hodnoty a žije lepší život, aj keď so značne zníženým konzumom. Autorka argumentuje či a ako je možná implementácia dojmov vyplývajúcich z tohto konceptu

a aké podmienky musia existovať na to, aby spôsobili takéto radikálne zmeny. Tieto zmeny sa musia nepochybne uskutočniť, aby umožnili ďalší život ľudí a komunit na Zemi. Ochrana životného prostredia je kľúčovou témou, pretože sme od prírody závislí a hoci s ňou nežijeme v priamej symbióze, bez nej je život prakticky nemožný.

Koncept udržateľného znižovania rastu podnecuje mnoho kontroverzie a diskusií, na ktoré autorka odkazuje. Taktiež prezentuje prenikavé sociologické analýzy spoločenských fenoménov a diskurzu. Autorka rozoberá problematiku trvalého ekonomického obmedzenia rastu, ktorý chápeme ako férové obmedzenie výroby a konzumu, zvýšenie blaha človeka (ľudstva) a ochranu životné prostredie. Okrem toho, z hľadiska tohto konceptu majú ekologické otázky osobitný význam. Ide o environmentálne priateľský a spoločenský užitočný proces transformácie.

Autorka v podkapitole upriamuje pozornosť na politizáciu tohto konceptu. Je nutné zdôrazniť správnosť tejto tézy, hoci je nutné poznamenať, že abstraktné dohady berú do úvahy axiologickú orientáciu k hodnotám a zdôrazňujú kategóriu kvality života, ktorá zasa zohľadňuje ako zdravé spoločenské prostredie, tak aj zdravé prírodné prostredie. Zvýraznená problematika v oblasti udržateľného znižovania rastu je prezentovaná aj z hľadiska udržateľného rozvoja (vykynoženie chudoby, dodržiavanie ľudských práv, ochrana životného prostredia).

Čo sa týka udržateľného znižovania rastu, autorka výrazne zdôrazňuje kategóriu spravodlivosti a v tomto kontexte novej ekonomiky, ktorá umožňuje vzostup spravodlivej spoločnosti. Nová ekonomika v tomto prípade znamená odklon od neobmedzeného hospodárskeho rastu, likvidáciu určitých hospodárskych sektorov (vojenský priemysel, reklamný priemysel) a zameranie sa na zdravie, vzdelanie, obnoviteľnú energiu, ochranu ŽP a ekologické hospodárstvo. Samozrejme, že by sme zrejme všetci chceli takúto zmenu – spravodlivú globálnu spoločnosť – a v rámci nej uspokojivejšie životné, pracovné, rozvojové podmienky a osobnú pohodu. Stále však viac žiadame a menej konáme. Čo teda máme robiť?

Tretia kapitola posudzovanej práce prezentuje problematiku sveta hodnôt, konkrétne slobodu a príslušnú zodpovednosť. Jednou z fundamentálnych otázok v tejto kapitole je, aký stupeň individuálnej slobody je možný v spravodlivej spoločnosti a či je možné skutočne zmeniť nastavenie mysle a obrátiť sa k múdrosti morálnej zodpovednosti, individuálnej, kolektívnej i globálnej, a k spravodlivosti, podriadenosti a solidarite. Pri prechode z neudržateľného životného štýlu na udržateľný je kľúčové sústrediť sa na tieto hodnoty. Je však moderná spoločnosť ochotná pohnúť sa smerom k udržateľnému životnému štýlu? Nejde len o prázdny termín a akýsi druh masky? V súčasnosti máme krízu hodnôt, a preto zmena k udržateľnému životu by znamenala návrat k hodnotám. Otázka však znie, k akým hodnotám? Sú tradičné kultúrne európske hodnoty v ohrození? Autorka zodpovedala tieto aj ostatné otázky, podrobne analyzovala aj problematiku migrácie a všetko doložila mnohými príkladmi. Taktiež opisuje problematiku náboženstva a reflektuje stav súčasnej aj budúcej Európy. Autorka v práci podrobne zodpovedá nastolené otázky. Autorka však tvrdí, že tieto otázky ostávajú otvorené, a preto jej práca pozýva k diskusii o tejto problematike, a teda na reflexiu a analýzu súčasného stavu spoločnosti.

5. Explicitne vyjadrený návrh na udelenie vedecko-pedagogického titulu docenta (docentky).

V závere môžeme povedať, že predložená habilitačná práca a celkové vedecké, pedagogické i organizačné úspechy Viery Zozulákovvej si zaslúžia uznanie. Preto odporúčam udeliť Viere Zozulákovvej titul docenta vo vednom odbore etika.

prof. SUT. dr. hab. Aleksandra Kuzior, PhD. DSc.

Podpis

Preložila: Mgr. Mária Koscelníková, PhD. – Katedra translatológie FF UKF v Nitre